

491.82

N241

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARIES

STACKS
NOV 19 1975

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXI/3

СТО ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ОД ДАНИЧИЋЕВОГ РОЂЕЊА

БЕОГРАД
1975

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXI (нова серија)

Св. 3

САДРЖАЈ

	стр.
СТО ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ОД ДАНИЧИЋЕВОГ РОЂЕЊА	135
Научници и књижевници о Даничићу (припремио МИЛИЈА СТАНИЋ)	137—140
Рјечник хрватскога или српскога језика ЈАЗУ и његов први уредник Ђуро Даничић (ПАВЛЕ РОГИЋ)	141—150
Око неких старосрпских личних хипокористика (РАДОСАВ БОШКОВИЋ)	151—157
Фреквенција сажетих и несажетих облика у зависним падежима заменица <i>мој, твој, свој</i> и <i>који</i> (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	158—166
О једној појави дисимилације у речима страног порекла (<i>конџинџенџи-конџинџенџи</i> и сл.) (СЛОБОДАНКА БОШКОВ)	167—171
И з о р т о е п и ј е :	
Акцент презимена на <i>-овић (-евић)</i> са двосложном и вишесложном осном (МИЛИЈА СТАНИЋ)	172—183
Д и с к у с и ј а :	
(1) Још о акценту презимена на <i>-овић (-евић)</i> (МИТАР ПЕШИКАН)	183—186
(2) Подаци анкете о акценту презимена на <i>-овић (-евић)</i> (средно МИЛОСАВ ТЕШИЋ)	186—193
Х р о н и к а :	
(1) Четврти међународни састанак слависта у Вукове дане	194—195
(2) Награда Радио-телевизије Београд Речнику САНУ	195—196
(3) Оснивање комисије за српскохрватски језик у Радио-телевизији Београд	196—197
С п о м е н и	
Уз годишњицу смрти проф. Миљивоја Павловића	198—199

ФРЕКВЕНЦИЈА САЖЕТИХ И НЕСАЖЕТИХ ОБЛИКА У ЗАВИСНИМ ПАДЕЖИМА ЗАМЕНИЦА *МОЈ*, *ТВОЈ*, *СВОЈ* И *КОЈИ* У САВРЕМЕНОМ СРПСКОХРВАТСКОМ КЊИЖЕВНОМ ЈЕЗИКУ

I

Још је Вук у *Српској грамаици* уз прво издање *Рјечника* (1818) на стр. LI навео двојаче облике ген., дат., ак., и лок. сингулара мушког и средњег рода посесивних заменица *мој*, *твој* и *свој*: неконтраховане типа *мојеја* (-*ѐја*), *мојеј* (-*ѐј*) и контраховане облике типа *моја*, *мој*.¹

Након Вука то су чинили и сви наши значајнији граматичари², додајући овим посесивним и релативну заменицу *који*, са истим особеностима парадигме. То чини и проф. Михаило Стевановић у своме делу „Савремени српскохрватски језик, I“: „Заменице *мој*, *твој*, *свој* и *који* употребљавају се и у облицима у којима се, после испадања *ј* између *о* и *е*, извршила прогресивна асимилација и саживање; *својеја* и *својему* (преко *својеја* и *својеја*, *своје* и *своје*) дало је *своја* и *своје*. Тако су од *твојеја*, *мојеја*, *којеја* и *твојему*, *мојему*, *којему* добивени облици: *твоја*, *моја*, *која* и *твоје*, *моје*, *које*. Подједнако правилни, ови облици се с онима првим употребљавају напоредо (*твојеја* друга и *твоја* друга, *својеја* сина и *своја* сина)“³.

¹ Проф. А. Белић сматра да „присвојне заменице: *мој*, *твој*, *свој* имају сажете облике: *моја*, *твоја*, *своја*, *моју* итд. од врло раних времена“ и за то наводи неколико потврда: *твоја* MS 30, 47, *своја* MS 36, 112 и др., *моја* MS 193, 203 и др.; *мом* MS 108, 385, *свом* MS 461, *твоом* MS 35 (*Историја српскохрватског језика*, књ. II, св. I: *речи са деklinацијом*, Београд 1965, стр. 128).

² В., нпр., Т. Марећ, GRAMATIKA hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, Zagreb 1963, стр. 194.

³ М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, I, Београд 1964, стр. 315.

И Језични савјетник s gramatikom групе аутора (уредио др Славко Павешкић), Загреб 1971, истиче (на стр. 149, под *мој*) да су „у косим . . . падежима и у књижевном језику правилни двоструки облици, неконтрахирани и контрахирани, и то дужи и краћи: *мојеја*(а) и *моја*(а) за генитив [треба подразумевати и акузатив кад су у питању бића — М. Н.] и *мојем*(у) и *мом*(у, -е) за датив и латив“.

II

У жељи да утврдим фреквенцију једних и других облика ових заменица у савременом књижевном језику прегледао сам првих сто страница текста (не рачунајући празне странице) у двадесет белетристичких дела двадесет значајних савремених писаца из разних крајева српскохрватске језичке територије:

- 1) Иво Андрић, ПРОКЛЕТА АВЛИЈА, Београд 1972.
- 2) Милош Црњански, СЕОБЕ И ДРУГА КЊИГА СЕОБА, Београд 1962 (првих сто страница друге књиге).
- 3) Бранко Ћопић, НЕ ТУГУЈ БРОНЗАНА СТРАЖО, Сарајево 1958.
- 4) Михаило Лалић, ЗЛО ПРОЉЕЋЕ, Београд 1953.
- 5) Меша Селимовић, ДЕРВИШ И СМРТ, Београд 1969.
- 6) Оскар Давичо, РАДНИ НАСЛОВ БЕСКРАЈА, Београд 1958.
- 7) Добрица Ћосић, ВРЕМЕ СМРТИ I, Београд 1972.
- 8) Антоније Исаковић, ПРАЗНИ БРЕГОВИ, Београд 1969.
- 9) Васко Попа, ПЕСМЕ, Београд 1965.
- 10) Стеван Раичковић, ПЕСМЕ, Београд 1963.
- 11) Мирослав Крлежа, ТРИ ДРАМЕ, Загреб 1955.
- 12) Иван Дончевић, МИРОТВОРЦИ, Загреб 1956.
- 13) Вјекослав Калеб, ПРИПОВИЈЕТКЕ, Загреб 1951.
- 14) Петар Шегедин, ДЈЕЦА БОЖЈА, Загреб 1946.
- 15) Мирко Божић, КУРЛАНИ, Загреб 1952.
- 16) Владан Десница, ПРОЉЕЋА ИВАНА ГАЛЕБА, Београд 1960.
- 17) Ранко Маринковић, КИКЛОП, Београд 1965.
- 18) Војин Јелић, АНЂЕЛИ ЛИЈЕПО ПЈЕВАЈУ, Загреб 1956.
- 19) Јуре Каштелан, ИЗБОР ПЕСАМА, Београд 1964.
- 20) Весна Парун, ВИДРАМА ВЈЕРНА, Загреб 1957 (цела) и ПРОЛАЗИМ ЖИВОТОМ, Београд 1972 (38 стр.).

III

Резултате до којих сам дошао дајем у табелама (1—4). У њима се види не само фреквенција контрахованих и неконтрахованих облика заменица *мој, твој, свој* и *који*, него и одређене тенденције карактеристичне за наш савремени језик у целини, за језик књижевника појединих средина и, коначно, за сваког од овде наведених писаца посебно.

У посебним се напоменама и табелама (5. и 6) дају подаци о фреквенцији ових облика код неких писаца из 19. века (од којих сам такође прегледао првих сто страница текста одређене књиге).

Табела 1. — Облици заменице *МОЈ*

име писца	свега	контраховани облик				неконтраховани облик			
		G/A	D/L	свега	%	G/A	D/L	свега	%
И. Андрић	4	3	1	4	100%	0	0	0	0%
М. Црњански	2	2	0	2	100%	0	0	0	0%
Б. Попић	2	0	2	2	100%	0	0	0	0%
М. Лалић	21	14	7	21	100%	0	0	0	0%
М. Селимовић	25	18	7	25	100%	0	0	0	0%
О. Давичо	16	11	5	16	100%	0	0	0	0%
Д. Ћосић	1	0	1	1	—	0	0	0	—
А. Исаковић	3	2	1	3	100%	0	0	0	0%
В. Попа	10	8	2	10	100%	0	0	0	0%
С. Раичковић	8	5	3	8	100%	0	0	0	0%
М. Крлежа	9	6	3	9	100%	0	0	0	0%
И. Дончевић	3	2	0	2	66,6%	0	1	1	33,3%
В. Калеб	4	3	1	4	100%	0	0	0	0%
П. Шегедин	1	1	0	1	—	0	0	0	—
М. Божић	2	2	0	2	100%	0	0	0	0%
В. Десница	32	15	17	32	100%	0	0	0	0%
Р. Маринковић	8	5	3	8	100%	0	0	0	0%
В. Јелић	20	14	4	18	90%	0	2	2	10%
Ј. Каштелан	3	2	0	2	66,6%	0	1	1	33,3%
В. Парун	6	2	4	6	100%	0	0	0	0%
свега	180	115	61	176	97,8%	0	4	4	2,2%

Табела 2. — Облици заменице *ТВОЈ*

име писца	свега	контраховани облик				неконтраховани облик			
		G/A	D/L	свега	%	G/A	D/L	свега	%
И. Андрић	0	—	—	—	—	—	—	—	—
М. Црњански	2	1	1	2	100%	0	0	0	0%
Б. Попић	8	5	3	8	100%	0	0	0	0%
М. Лалић	1	0	1	1	—	0	0	0	—
М. Селимовић	4	3	1	4	100%	0	0	0	0%
О. Давичо	2	1	1	2	100%	0	0	0	0%
Д. Ћосић	1	0	1	1	—	0	0	0	—
А. Исаковић	0	—	—	—	—	—	—	—	—
В. Попа	7	3	4	7	100%	0	0	0	0%
С. Раичковић	13	8	5	13	100%	0	0	0	0%
М. Крлежа	4	1	3	4	100%	0	0	0	0%
И. Дончевић	3	1	2	3	100%	0	0	0	0%
В. Калеб	0	—	—	—	—	—	—	—	—
П. Шегедин	1	1	0	1	—	0	0	0	—
М. Божић	2	2	0	2	100%	0	0	0	0%
В. Десница	0	—	—	—	—	—	—	—	—
Р. Маринковић	0	—	—	—	—	—	—	—	—
В. Јелић	0	—	—	—	—	—	—	—	—
Ј. Каштелан	9	2	7	9	100%	0	0	0	0%
В. Парун	2	1	0	1	50%	1	0	1	50%
свега	59	29	29	58	98,3%	1	0	1	1,7%

Табела 3. — Облици заменице *СВОЈ*

име писца	свега	контраховани облик				неконтраховани облик			
		G/A	D/L	свега	%	G/A	D/L	свега	%
И. Андрић	22	13	9	22	100%	0	0	0	0%
М. Црњански	39	22	17	39	100%	0	0	0	0%
Б. Ђопић	33	25	8	33	100%	0	0	0	0%
М. Лалић	5	3	2	5	100%	0	0	0	0%
М. Селимовић	24	12	12	24	100%	0	0	0	0%
О. Давичо	17	12	5	17	100%	0	0	0	0%
Д. Ђосић	20	10	9	19	95%	0	1	1	5%
А. Исаковић	5	4	1	5	100%	0	0	0	0%
В. Попа	9	5	4	9	100%	0	0	0	0%
С. Раичковић	11	3	8	11	100%	0	0	0	0%
М. Крлежа	21	12	9	21	100%	0	0	0	0%
И. Дончевић	34	15	19	34	100%	0	0	0	0%
В. Калеб	21	3	5	8	38%	6	7	13	62%
П. Шегедин	61	47	14	61	100%	0	0	0	0%
М. Божић	32	19	13	32	100%	0	0	0	0%
В. Десница	37	25	12	37	100%	0	0	0	0%
Р. Маринковић	41	32	9	41	100%	0	0	0	0%
В. Јелић	11	5	5	10	90,9%	0	1	1	9,1%
Ј. Каштелан	5	1	4	5	100%	0	0	0	0%
В. Парун	6	4	2	6	100%	0	0	0	0%
свега	454	272	167	439	96,6%	6	9	15	3,4%

Табела 4. — Облици заменице *КОЈИ*

име писца	свега	контраховани облик				неконтраховани облик			
		G/A	D/L	свега	%	G/A	D/L	свега	%
И. Андрић	35	15	19	34	97%	1	0	1	3%
М. Црњански	18	7	9	16	88,8%	1	1	2	11,2%
Б. Ђопић	14	8	6	14	100%	0	0	0	0%
М. Лалић	14	0	1	1	7%	4	9	13	93%
М. Селимовић	25	6	16	22	88%	1	2	3	12%
О. Давичо	24	8	11	19	79%	5	0	5	21%
Д. Ђосић	11	2	7	9	82%	2	0	2	18%
А. Исаковић	6	1	4	5	83%	0	1	1	17%
В. Попа	1	1	0	1	—	0	0	0	—
С. Раичковић	9	6	2	8	89%	1	0	1	11%
М. Крлежа	4	1	1	2	50%	2	0	2	50%
И. Дончевић	25	6	3	9	36%	6	10	16	64%
В. Калеб	12	2	0	2	17%	7	3	10	83%
П. Шегедин	37	1	0	1	2,7%	16	20	36	97,3%
М. Божић	20	7	3	10	50%	6	4	10	50%
В. Десница	22	4	17	21	95,5%	0	1	1	4,5%
Р. Маринковић	19	0	14	14	73,7%	4	1	5	26,3%
В. Јелић	15	0	0	0	0%	6	9	15	100%
Ј. Каштелан	2	0	0	0	0%	1	1	2	100%
В. Парун	11	0	1	1	9%	10	0	10	91%
свега	324	75	114	189	58,4%	73	62	135	41,6%

IV

На основу бројки изнетих у табелама долазимо до следећих констатација.

1⁰ Не постоји — у погледу (не)контрахованости — разлика између облика ген.-ак., с једне и дат.-лок., с друге стране.

2⁰ Посесивне заменице *мој, њвој и свој* понашају се, у односу на особину о којој говоримо, на идентичан и један начин⁴, а релативна заменица *који* на други начин.

3⁰ Контраховани облици посесивних заменица неупоредиво су чешћи од неконтрахованих. Ови други толико су ретки да их код већине писаца уопште и не налазимо, а и тако где се јаве обично су веома малобројни. То, пре свега, потврђују ови подаци: а) 673 или преко 97% контрахованих : 20 или мање од 3% неконтрахованих облика; б) од 20 неконтрахованих облика чак 13 или 65% отпада на једног писца — В. Калеба (код којег, уосталом, у неким другим делима имамо претежније контраховане облике ових заменица), а 2 су из поетског текста (који и иначе тежи као неуобичајеном језичком изразу).

4⁰ У односу на употребу (не)контрахованих облика посесивних заменица књижевни језик није у већој мери регионално маркиран, а и разлике између појединих писаца су незнатне (изузимајући већ помињаног В. Калеба).

5⁰ Ослањајући се на податке које даје табела 4. можемо констатовати, у целини, приближно једнаку фреквенцију контрахованих и неконтрахованих облика релативне заменице *који*. Однос: 189 или 58,4% контрахованих : 135 или 41,6% неконтрахованих облика (на 2 000 стр.) показује, ипак, превагу оних првих.

6⁰ Употреба (не)контрахованих облика релативне заменице *који* у савременом књижевном језику је у великој мери регионално обележена, а бројне су варијације и између појединих писаца. Тако писци из Хрватске и Црне Горе (нпр. М. Лалић)⁵ чешће употребљавају неконтраховане облике ове заменице, а остали ређе. Од укупно 135 примера таквих облика (в. табелу 4) чак 120 или 88,8% припада писцима из тих република, а свега 15 или 11,1%

⁴ Отуда релативно ниска фреквенција првих двеју заменица (особито заменице *њвој*) не умањује умногоме вредност изнетих података.

⁵ В. и за С. М. Љубишу табелу 6.

осталима. (Стога је интересантан однос облика заменице *који* у језику В. Деснице (21 или 95,5% контрахованих : 1 или 4,5% неконтрахованих) и у језику Ј. Ђоновића⁶ (10 или 91% контрахованих : 1 или 9% неконтрахованих облика).

⁷⁰ У савременом књижевном језику постоје, дакле, у фреквенцији (и не само у фреквенцији) контрахованих и неконтрахованих облика ген.-ак. и дат.-лок. сингулара евидентне и значајне разлике између посесивних заменица *мој, твој* и *свој* — с једне стране и релативне заменице *који* — с друге стране. Поред онога што је већ речено, ту разлику потврђују и ови моменти: а) И они писци који готово доследно употребљавају *не контраховане* облике заменице *који* најчешће имају доследно *контраховане* облике посесивних заменица. Тако, нпр., П. Шегедин има 36 или 97,3% неконтрахованих облика заменица *који*, а 61 или 100% контрахованих облика заменице *свој*. б) Само код Б. Ђопића нисам (на сто страница текста) нашао ниједан неконтраховани облик заменице *који*, а код свега шест писаца (од чега су пет из Хрватске) налазимо неконтраховане облике (и то обично с минималним бројем примера) посесивних заменица.

V

Поређења и целовитости ради у табелама 5. и 6. навешћемо податке о фреквенцији једних и других облика ових заменица код неких писаца из 19. века⁷.

Из табеле 5. се види да се ситуација у вези са контрахованошћу облика посесивних заменица код писаца из 19. века, у суштини, не разликује од онога што смо констатовали за модерни књижевни језик. Наиме, и код тих писаца чешћи су сажети облици него несажети, и то — што је веома важно — код свих њих.

⁶ НА ВЛТАВИ, Цетиње 1948.

⁷ 1. Вук Стеф. Караџић, МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ, у Будиму 1928 (Вук 1); 2. Вук Стеф. Караџић, ПРАВИТЕЛСТВУЮЩИЙ СОВѢТЬ СЕРЬСКОЙ, у Бечу 1860, III+92 (Вук 2); 3. Степан Митров Љубиша, ПРИПОВИЈЕСТИ ЦРНОГОРСКЕ И ПРИМОРСКЕ, у Дубровнику 1875; 4. Богобој Атанацковић, ДВА ИДОЛА, у Београду 1893; 5. М. Ђ. Милићевић, ЗИМСКЕ ВЕЧЕРИ, Београд 1879; 6. Свет. Ђоровић, ИЗ МОЈЕ ДОМОВИНЕ, у Моставу 1898; 7. Аугуст Шеноа, САБРАНА ДЈЕЛА, књига IV, Загреб 1932; 8. Јосип Козарац, МАЛЕ ПРИПОВИЈЕСТИ, I, Загреб 1909.

Табела 5. — Облици присвојних заменица

име писца	свега	контраховани облици					неконтраховани облици				
		МОЈ	ТВОЈ	СВОЈ	свега	%	МОЈ	ТВОЈ	СВОЈ	свега	%
Вук 1	26	6	0	20	26	100%	0	0	0	0	0%
Вук 2	28	1	0	16	17	60,7%	0	0	11	11	39,3%
Љубиша	31	1	1	23	25	80,6%	2	0	4	6	19,3%
Атанацковић	72	36	1	35	72	100%	0	0	0	0	0%
Миљевић	24	1	1	20	22	91,7%	0	0	2	2	8,3%
Ђоровић	11	0	1	10	11	100%	0	0	0	0	0%
Шеноа	51	23	1	16	40	78,4%	6	3	2	11	21,6%
Козарац	30	3	2	20	25	83,3%	1	1	3	5	16,7%
свега	213	71	7	160	238	87,2%	9	4	22	35	12,8%

Табела 6. — Облици заменице КОЈИ

име писца	свега	контраховани		неконтраховани	
Вук 1	14	12	85,7%	2	14,3%
Вук 2	27	10	37%	17	63%
Љубиша	26	5	19,2%	21	80,8%
Атанацковић	38	34	89,5%	4	10,5%
Миљевић	10	10	100%	0	0%
Ђоровић	5	5	100%	0	0%
Шеноа	6	4	66,6%	2	33,3%
Козарац	21	10	47,6%	11	52,4%
свега	147	90	61,2%	57	38,8%

Па ипак, подаци који су дати у овој табели (5) указују и на извесне специфичности. а) У целини посматрано, проценат неконтрахованих облика већи је код писаца 19. века него код савремених (однос је 12,8%: 3%). На основу овога може се констатовати тенденција постепеног елиминисања неконтрахованих облика ген.-ак. и дат.-лок. посесивних заменица. б) Старији писци показују много већу неуједначеност од новијих. Та неуједначеност последица је непостојања чврстог стандарднојезичког система у 19. веку, веће изолованости појединих културних центара на српскохрватској језичкој територији и, нарочито код неких писаца, већег ослањања на народне говоре⁸.

⁸ Тако, на пример, Љубиша употребљава неконтраховане облике у приличној мери (иако и он ређе од контрахованих). М. Пешикан (*Сшароцрногорски средњокашунски и љешански говори*, СДЗБ XV, 154) каже да су у овим говорима несажети облици „ређи — али их има“, а у *Црмничком говору* Б. Милетића налазимо само несажете облике: *мдеја*, *мдеја*, *свдеја*, *свдеме* (СЗДБ IX, 321). С друге стране, код Црмничанина Ј. Ђоновича констатовали смо 21 контрахован облик заменице *свој* према једном једином.

То је, уосталом, и логично, Наизглед је нелогично то што се модерни књижевни језик опредељује за облик који је по пореклу секундаран⁹, иако неки од народних говора који су у његовој основици још увек знају и за примарни, неконтраховани облик.¹⁰ То се, међутим, може разумети ако се узме у обзир велика старина контрахованих облика, већи утицај на књижевни језик оних говора који имају само (или чешће) такве облике и уобичајена тежња стандардног језика ка нивелацији у употреби језичких средстава.

У вези с табелом 6. важно је истаћи да се и код писаца 19. века (из чијих су дела наведени подаци у последњој табели) јављају чешће неконтраховани облици заменице *који* него исти такви облици посесивних заменица (однос је 38,3% : 12,8%), али разлика очигледно није тако велика као код савремених писаца (у којих је тај однос 41,6% : 3%)¹¹.

неконтрахованом. Видели смо да и М. Лалић и Д. Ђосић употребљавају (у тексту који сам прегледао) само (или готово само) контраховане облике посесивних заменица, иако М. Стевановић за источнорногорске говоре наводи облике: *мо'џа, тво'џа, сво'џа* (ЈФ XIII, 28), а Д. Јовић за трстенички: *мдеја, свеја, швдеја* (СДЗБ XVII, 125).

⁹ Код Вука смо запазили управо обрнуту појаву. У „Милошу Обреновићу“ (из 1828. године) јављају се само контраховани облици (што је у складу с оним што су дијалектолози — Ј. Вуковић, односно Б. Николић — констатовали за дробњачки (ЈФ ХФ XVII, 59), односно тршићки говор (СДЗБ XVII, 418). Међутим, у Правителствујушчем совјету, који је Вук писао „пред крај свог живота, у време, дакле, кад је био већ потпуно формиран и као теоретичар језика и као писац“ (М. Ивић, Зборник за филологију и лингвистику I, 116), Вук често употребљава и неконтраховане облике. У томе се, свакако, огледа и његов став према овој проблему.

¹⁰ На пример, у говору источне Херцеговине су „од замјеница *мој, твој* и *свој* у употреби . . . и сажети и несажети облици“ каже А. Пецо (СДЗБ XIV, 137), али додаје: „Сажети облици [су] знатно чешће у употреби него несажети“.

¹¹ Разлике у погледу (не)контрахованости између посесивних заменица — с једне стране и релативне заменице *који* — с друге запажају се и у неким народним говорима. Тако су у староцрногорским средњокатунским и љемашким говорима несажети облици посесивних заменица ређи од сажетих (в. напомену 8), а „облици од којј [су] у в е к [разред мој] несажети“ (СДЗБ XV, 154). Слично је и у говору источне Херцеговине (бар што се тиче посесивних заменица, в. напомену 10), само што у њему „замјеница *који* има у зависним падежима једнине и сажете и несажете облике“ (СДЗБ XIV, 142).

И новопазарско-сјенички говори знају за двојке облике ових заменица, али се из података које налазимо у СДЗБ XVI, 91. не може видети који су од њих чешћи, односно постоји ли у том погледу разлика између посесивних заменица и заменице *који*.

Други се, међутим, неки говори генерално опредељују за једне или друге облике (без обзира на то које су од ових заменица у питању), али ваља истаћи занимљиву чињеницу да су говори са доследно (или готово доследно) неконт-

VI

Дуже и упорније чување неконтрахованих облика заменице *који* у савременом српскохрватском књижевном језику, као и релативно бројно њихово јављање у језику писаца чија сам дела прегледао, подстакнуто је сигурно хомографијом (у нестандартној ортоепији и хомонимијом) контрахованих облика ове заменице с облицима ген.-ак. и дат.-лок. именичке заменице *ко*¹². Зато употребом неконтрахованих облика *којеј(а)*, *којем(у)* писац, односно говорник (пошиљалац поруке) олакшава читаоцу, односно слушаоцу (примаоцу поруке) да такве облике лако препозна као ген., ак., дат. или лок. сингулара релативне заменице *који*. Облици *кој(а)*, *ком(е,у)* не могу се често тако лако идентификовати, поготову у позицијама у којима окружење или контекст томе мало доприносе.

Сличне хомографије (или евентуалне хомонимије) нема код посесивних заменица *мој*, *твој* и *свој*. Отуда употреба неконтрахованих облика ових заменица није функционално и семантички релевантна. Кад се уз то додају и разлози који су довели до промене *-оје-* у *-о-* и разлози језичке економије, јасно је и зашто су тако ретки.

Мирослав Николић

трахованим облицима углавном тзв. старији новоштокавски (као, нпр., црмнички, СДЗБ IX, 270, 321, 536, 537, трстенички, СДЗБ XVII, 125. и 126. или левачки, СДЗБ XIX, 355—357), а да су они у којима се јављају само (или готово само) контраховани облици најчешће тзв. млађи новоштокавски или најпрогресивнији штокавски говори (као, нпр., пивско-дробњачки, ЈФ XVII, 59. и 61, ускочки, СДЗБ XX, 211. и 212, горобилски ужички, СДЗБ XIX, 677. и мој материјал или тршићи, СДЗБ XVII, 418).

¹² У чланку: *Замјенице „ко“ и „који“ и њихови облици*, Наш језик, год. VI, Београд 1939, стр. 234—235. Слободан Ковачевић истиче да се „врло често односно-упитне замјенице „ко“ и „који“ замјењују кад стоје у којем зависном падежу [али не, наравно, и у инструменталу — М.Н.]. Управо оне се не замјењују при правилном изговору, али се замјењују у писму.“